

az előbbinél. Győz a perben a tartásra jogosult, de hogy közben miből éljen, azt a problémát a per nem oldja meg. Az e téren meglevő ideiglenes intézkedés lehetőségére szinte nem is gondol senki sem.

Különösen kirívó ez eset, amikor ezen szülőtartási perben az idős atya gyermekével szemben keresetével elutasítatik, — a konkrét pert tehát még el is veszi — s csak útmutatást kap arra, hogy forduljon tartási igényével elvált házastársa ellen. Az ily idős, magukkal tehetetlen emberek mégsem várhatnak addig a legszükségesebbekre, amíg egy három fokot megfutó perben azt fogják végül is megtudni, hogy kitől követelhetnek egy másik perben tartást.

Hangsúlyozzuk, mindez persze nem a bíró dolga lenne, aki csak a meglevő keretek között mozoghat. Megértjük a Kúria nehéz helyzetét ezen esetekben is, amikor érzi és látja, hogy mit kellene tennie, de mégsem teheti.

A tartási jog alaki és anyagi szabályainak újból való megalkotására van szükség. Kevésbé merev jogtételekkel! Nagyobb mozgási lehetőséggel a bíró számára! Szélesebb keretekkel meg kell adni a lehetőséget a bírónak, hogy gyorsan, formához kötetlenül juttathassa a tartásra jogosultat az őt megillető tartáshoz! *Dr. Zoltán József.*

Erkölcsei kártérítés, mint érdekvédelmi eszköz. A m. kir. Kúria P. VI. 1641/1931. számú ítéletében az ítéletben ismertetett tényállásból kivehetőleg erkölcsi kártérítési igényt bíralt el, melyet felperes, aki ügyvédi irodában volt gépirónőnek alkalmazva, többek ellen abból származtatott, hogy ezek az alperesek különböző helyen és időben a tisztességét érintő valótlan tényeket állítottak róla, őt megrágalmazták. A Kúria a három alperest különböző összegű (100, 150, 250 pengő) kártérítési összeg fizetésére kötelezi. A marasztalás nem volt egyetemleges, mert alperesek a terhükre rótt és kártérítő felelőségük alapjául szolgáló bűncselekményeket különböző időben, különböző helyen és körülmények között követték el és arra nem volt adat, hogy e különböző helyen történt rágalmozások közös megbeszélés folytán követték el, tehát a delictum, a kártérítési alap mindegyik alperesnél önálló. Az ítélet a tipikus pletykán ért alpereseket marasztalja, ahol nem lehet megállapítani, hogy ki kezdte és ki vette át, csak felbukkan itt és ott, különböző helyen és időben, míg végül a sértett környezetében elterjedve, annak becsülését csökkenti, társadalmi kellemetlenségnek teszi őt ki, munkakedvét aláássa, érvényesülését megnehezíti és természetesen közvetve mindezáltal rendszerint vagyoni kárt is okoz a sértettnek. A Kúria az egyetemlegesség hiánya folytán az elsőfokú eljárás költségeit is arányosan megosztja az alperesek között.

Amiért a határozat elvileg érdekes és fontos, az az ítélet indokolásának az a része, mely kimondja, hogy az erkölcsi kártérítés iránti igényt már magában megalapítja az a körülmény, hogy „felperesnek, mint tisztességes hajadon leánynak erkölcsi értékét ilyen tény állítása nyilvánvalóan csökkenti és benne érzékeny lelki fájdalom és szégyen érzetét kell, hogy felkeltse. Ez pedig az erkölcsi kár meglétét jelenti”.

Örömmel üdvözljük a Kúria ítéleti indokolásának ezt a részét, mely gyakorlativá teszi a bíróságnak elvileg már többször megerősített álláspontját az erkölcsi kárnak a vagyoni kártól való függetlensége tekintetében. Az egyedüli út, mint azt már több helyen hangoztattam, a nem vagyoni érdekek hathatós védelmére a nem vagyoni kártérítésnek a fájdalomdíjhoz való simulása.¹⁾ A nem vagyoni érdeksérelem már a sértés által okozott testi és lelki fájdalommal, szégyenérzettel felmerült és ami ezen kívül van, így az esetleges előmenetel, érvényesülés megnehezítése, vagy más esetben pl. a férjhezmenési esély csökkenése már tulajdonképen nem is „nem vagyoni” kár, hanem közvetett vagyoni kár, mely a nem vagyoni érdeksérelem kisugárzásaképen, azzal kapcsolatban merült fel. Ezért a Kúria helyesen tekintette lényegtelennek alperesek azon bizonyítási indítványait, melyek arra irányultak, hogy felperesnek ilyen közvetett vagyoni kára fel nem merült, mert a nem vagyoni kár megítélhető önállóan minden vagyoni kártól függetlenül. „Az erkölcsi kárhoz való igény, erkölcsi kár keletkezése és a vagyoni elégtétel méltányos volta tekintetéből — mondja a Kúria — közömbösek a III. rendű alperes által felhozott tények (ő volt-e a hírek forrása, a felperes menyasszony volt-e és kérőktől esett-e el az eset miatt, elhelyezkedése lehetetlenné vált-e...)”

Itt emlékezünk meg dr. Szántó Imre a Polgári Jog 1932. évi februári számában az erkölcsi kártérítésről írt cikkének érveléséről, mely a dogmatikus nehézségektől megijedve, egyáltalában tagadja, hogy a nem vagyoni kártérítés a magánjog körébe tartozik. Az érdekes cikk alapgondolata, lényegileg Grosschmid, Fejezetek I. kötet 765 oldalán a nem vagyoni kártérítésről írt megjegyzésein alapszik. Grosschmid mondja: „Mégis mihelyt a törvény a kártérítés kirovására nem értené bele alaptalanul a vagyoni beliség korlátját, a törvény tételei elveszítik határukat” és azt is írja, hogy ez tulajdonképen eseti törvényhozás lenne. De nézzük mit ír néhány sorral előbb és utóbb. „Különben is vannak javak, amelyek becsebbek a vagyonnál, péld. magunk és mieink testi épsége, jó hírneve, lelki nyugalom, köztisztület stb.” és ugyanitt később azt írja, hogy ha a nem vagyoni kár nem térül meg, „igaz, hogy így a minden jogsértés

¹⁾ V. ö. Polgári Jog V. évfolyam 449. o., VI. évf. 335. o., VI. évf. 521. o.

által méltán okozott több-kevesebb lelki fájdalom azon minima köré utalódik, quae non curat praetor. Ennyiből a kártérítési jog csakugyan asyluma a joggázolásnak". Nagy Grosschmidünk ez utóbbi megállapításához hozzáteszem, már pedig nem szabad, hogy egy jogintézmény a joggázolás menedéke legyen, hanem az igazság mentsvára és ha a jogász olyan életjelenségekre, melyek megfelelő jogi szervezetet és védelmet követelnek, azt mondja, ez nem jog, nem fér az elkészített köreimbe, akkor az ilyen jogászra nincsen szükség, mert az ilyen jogász a haladás kerékkötője. A jogász feladata, hogy a jogi szükségletekre formát találjon, nem pedig, hogy azokat elfojtsa, amint a bíró is denegatio justitiae-t követ el, ha megtagadja a döntést azon az alapon, hogy a törvény nem intézkedik az esetről. A törvénynek mindenről kell intézkednie és a jognak minden érdekre védelmet kell találnia, mely a védelemre méltó és ezt nem akadályozhatják dogmatikai nehézségek. Inkább legyen egy ideig a dogmatikai elhelyezés kétséges, de a gyakorlatnak a tényleges védelmet meg kell találnia.

Dr. Szántó Imre cikkének téves kiindulópontja ott van, hogy ő a magánjogot vagyongjognak tartja. Az újabb magánjog legtöbb kérdése és fejlődési iránya épen arra törekszik, hogy pótolja a római jog és a régebbi magánjognak azt a mulasztását, hogy a nem vagyoni érdekek védelmére nem fektetett eléggé súlyt. A nem vagyoni kártérítés fogalma azért illeszthető bele oly nehezen a magánjog rendszerébe, mert e rendszer egész felépítése és jogi fogalmai a dolognak, a vagyonnak fogalmán épülnek fel és ezért az immateriális javakat csak tagadó szóval, „nem testi dolgok” címén, a számos és az emberi boldogságra, cselekvésre, sőt a vagyonszerzés lehetőségére is olyan fontos érdekeket csak mint „nem vagyoni érdekek”-et és a védelmükre szükséges kártérítést ugyancsak negative, mint „nem vagyoni kártérítést” jelöli meg. A magánjogban ezek a fontos nem vagyoni javak csak túrt fogalmak, pedig az az ember, akinek ugyan vagyona védve van, de az utcán fejbeverik, a kedves emberei és üzletfelei előtt befeketítik, birtokát és lakását szomszédai sötétbe burkolják építkezések és kiáramló füst által, éjjel dinom-dánomok és hogy moderneknak legyünk, rádió-hangszórók aludni nem hagyják, eredeti találmányait és szellemi termékeit ellopják és e sértésekre védelmet nem talál, azt hiszem nem lenne elragadtatva a magánjognak, mint tiszta vagyongjognak áldásától és életkedvének, nyugalmanak, valamint vagyoni érdekeinek közvetett megsértése folytán minden képességét elvesztené ahhoz, hogy vagyonát megtartsa és gyarapítsa.

De hiszen az erkölcsi kártérítés nem is olyan intézmény, mely a mai magánjogba ne lenne beilleszthető. Az egyedüli nehézség talán az, hogy a nem vagyoni érdek sérelmével előálló kár nehezen becsülhető meg pénzben és így a bírónak

nagyon tág tere nyílik a szabad mérlegelés terén, másrészt a pénz nem is adäquát kártérítés a személyi sérelmekért. Ami a bíró szabad mérlegelését illeti, ez minden kártérítési ügyben így van, ezért ad a Pp. 271. §-a a bírónak ilyen ügyekben szabaddabb mozgási lehetőséget. Egy előbbi cikkemben Grosschmid-ből vett idézetek kapcsán említettem, hogy a kártérítés kérdése mindig hipotetikus kérdés; hogy mi lett volna, ha a károsító cselekmény meg nem történt volna, ez pedig pontosan meg nem állapítható, csak megbecsülhető, hogy az elmaradt haszon mennyi volt az áru nem szállítása folytán, erre a piaci és a szerződéses ár közötti különbözet csak utal, kérdés, hogy sikerült volna ilyen áron minden árut eladni, vagy nem romlott volna el belőle valamennyi stb. Ha a bíróság a károsulttól minden fillerre bizonyítékot követel, úgy az igény védtelen marad és a károsító diadalmaskodik. A kár határozatlansága, illetve szigorú bizonyításának nehézsége tehát a vagyoni kárnál is fennforog.²⁾

Alaposabb a másik nehézség, hogy ilyen személyi sértés pótlásaként a pénzbeli kártérítés nem megfelelő. Más alkalommal kifejtettem, hogy egyrészt vagyoni károk esetén sem mindig teljes kárpótlás a kapott pénzösszeg, így pl. valakinek kedvenc kutyáját lelövik, művészi, megszokott hegedűjét eltörik, egy ereklyéjét elégetik vagy elvesztik. Ezeket a személyhez kötött és személyi becsülésből eredő értékeket sem lehet pótolni, de a pénz mégis valami olyan, amiért javakat, örömöket lehet szerezni, az egyéni érvényesülést megkönnyíti, így legalább az elszenvedett fájdalomért, veszteségért, ha nem is azonos, de mégis tökéletlen kárpótlást ad. Itt is helyesen látja meg Grosschmid a pretium affectionissal kapcsolatban: „ha vannak művelt országok, ahol a halálos ágyán nem láthatott anyáért, megölt leányért stb. néminemű enyhítésért pénzbeli kárpótlást ítélnék: ennél mindenestre több az adaequátság a kedvességi értékben. A füstbe ment dolog passióért végtére is pénzen egyéb kielégülést lehet szerezni. A tétel ekként olyan jogsugalomnak az erecskéje, amelyet helyel-közzel a művelt világ folyamként kultivál. Ezért alig tehető ellene elvi ellenvetés, ha a jogérzet egyszer acceptálja.” (Grosschmid: Fejezetek. I. 736. 2. kiadás.)

Kivánjuk is, hogy a nem vagyoni érdekek védelme terén a jogsugalom erecskéjéből a hathatós jogi védelem hatalmas folyója legyen. Aki a magánjogot ma tiszta vagyonjoggá akarja merevíteni esetleges elavult jogi definíciók kedvéért, az a magánjog haladását akadályozza meg. Már pedig a fejlődés nem a definíciók védelmében, hanem azoknak az új szükségletekhez mért átalakulásában van.

Ifj. dr. Szigeti László.

²⁾ V. ö. Polgári Jog VII. évf. 452. o.